

Нюр

6+

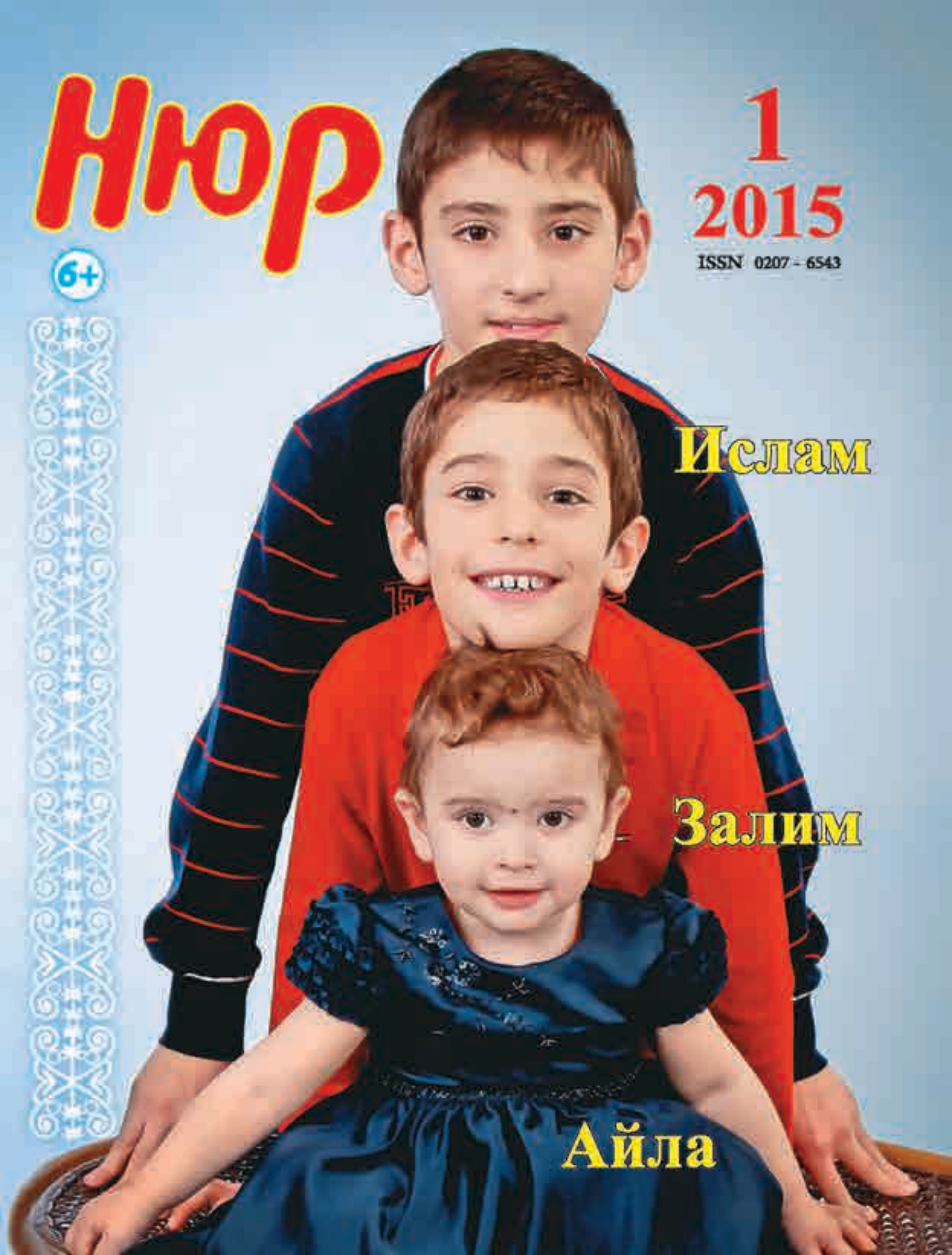
1
2015

ISSN 0207 - 6543

Ислам

Залим

Айла

Будайланы Азретге – 100 жыл

Малкър поэт Будайланы Кичибатырны жашы Азрет 1915 жылда Огъары Басханда туугъанды. Элде школда, Бештауда педтехникумда, артда уа партия курслада билум алгъанды. Углу Ата журт уруш башланырны алпында Будайланы Азрет КПСС-ни Чөрөк район комитетини 1-чи секретары эди. Ол, партизан болуп, душманнга къажу кюрешгенде, жаралы болуп, жауларыны къолларына тюшгөн эди. Фашистле Азретни Чирик кёлге атхандыла деп, хапар алайды. Анга ол заманда жаланда 28 жыл бола эди.

Болсада Будайланы Азрет ол къысха жашауунда, бек белгиле назмучуладан бири болуп, юч китап чыгъаргъанды. «Стихле бла жырла» (1935), «Ата журтум» (1938), «Алгъын» (1941). Аны «Мараучуну хапары» деген поэмасы бюгюнлюкде да халкъ ауузунда жорюйдю. Поэма орусчагъа да кёчюрюлгенди.

ТЕЛЕФОН

«Алло! Алло! Алло!» – деп,
Чолпугъа юфпореде,
Аны алай этгенин
Къойчу Аздор кереде.

Сейир этед ол анга:
«Не болгъанд завфермагъа?
Не тамаша, не сейир?
Къара сен бу формагъа!»

Завферма уа селешед,
Терлегенлери барып,
Баш жулургъа кюрешед,
Башласа да ол арып:

«Мынча къой, мынча къозу
Барды, – дейд, – сюрюледе,
Мынча къауал керекди
Сакъларгъа берюледен».

Аздор эспейд: мулжарда
Къара кюбюрчек турад.
Ол къара чолпу анга
Шынтагъдан тагъылад.

Барад къатына жууукъ,
Сейирсинип къарайды:
«Начальник, манга да айт:
Бу не затха жарайды?»

«Эй, жигит, билмеймисе?!
Мен элге селешеме.
Къошдан хапар айтыргъа
Деп, анга кюрешеме».

«Айтма, айтма ётюрюк,
Къаяны тепдиресе!
Да, экиюнлюк жолгъа
Сен къалай эшитдиресе?»

Завферма уа, ышара,
Аздоргъа хапар айтад,
Телефонну ишлеуюн
Къойчугъа ангылатад.

Аздор: «Да, алай эсе,
Берчи, мен да керейим,
Къатыннга шалбарымы
Жибер деп селешейим».

Къара чолпуну алып,
Аздор селешед элге.
Председатель сёз беред
Шалбарны жибертирге.

Айтад Аздор, къолгъа алып
Завферманы чолпусун:
«Ахшы зат кереем бу!
Муну ишлеген сау болсун!»

АЛГЪЫШЛА

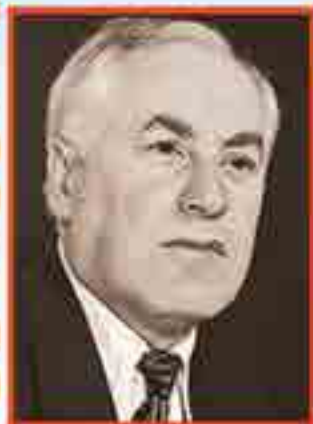
Таулу кызычыкыла бла жашчыкыла! «Нюр»-ню окъуучулары!
Сизни Жангы жылны байрамы бла алгышлайма. Бу келген жыл, бир
тюрлю бир сизни жарсытыр зат болмай, ариу ётерин сюеме. Окъууда,
башха жумушларыгызда да бек бийик жетишимге болдуругуз! Ата-
анагызыны, устазларыгызыны кыуандырыгыыз! Саулукылу болугуз!

*Дагъыстанны халкыла аралы гуманитар-техника академиясыны
филиалыны ректору.*

Габоланы Лейля,

филиалыны ректору.

Багъалы сабийле! Келе турган Жангы жыл бла барыгызыны да
жорегими төрөинден алгышлайма. Жангы жылда битеу этген му-
ратларыгызы толсунла! Аталарыгызыны, аналарыгызыны сыйлаучу
болугуз! Кесигиз да сыйлы болугуз! Школда «4» бла «5»-ге окъу-
гуз! Устазларыгызыны айтханларын этип турсагызы, жолугуз төрс
болмаз!

Мызыланы Таубий,

Къарей-Черкес республиканы сыйлы артисти.

ШАХ БЛА ФАКЪЫРА

Эртте заманлада Фарух деп шах бол-
гъанды. Халкыны аны суйгенди, оноун
юз кёргенди, айтханын этгенди. Жашай
баргъанда, шах кыйын ауругъанды.
Халкъ, анга жарсып, дарман излегенди.
Кёп жерледен алимге, фахмулу багыу-
чула келип, къарагъандыла, болушал-
магъандыла. Алай болгъанлыкыга,
шах тонполюп къалмагъанды, халкъ
дарманчылары излерге буюргъанды.
«Мени бу ауруудан сау этгенге мюлкю-
мю, харекетими жартысын берликме!» –
деп билдиргенди.

Бир кюн шахарны ичи бла ётюп бар-
ган факъыра, дастарханга киргенлей,
бу бушуулукъну эшитгенди. Ол, шахны
къаласына келип, аны эшигин сакъла-
гъанладан мени шахха жиберигиз деп
тилегенди, муратын билдиргенди. Ала,
аны хыликя этип: «Сен аллай адам
болсанг, былай зыккыл болуп айланмаз
эдинг», – дегендиле. Ол заманда фа-
къыра, бурулуп, кеси жолуна кетгенди.

Ол хапар шахха жетгенде, ол, къалау-
урларына урушуп, факъыраны излей,
адамла жибергенди. Аны табып, атха
миндирип, шахха келтиргендиле.

Факъыра шах бла татлы саламлаш-
ханды, анга бир тюрлю ырысхы умут
бла келмегенин да ангылатханды. Сора,
олсагъат къумган бла къол жуууп, суу
къолларын шахны аузундан чыкыган
хауага тутханды. Терен солугуп, ич
жылыуун ангылап, аны санын, чархын,
бауурун тинтгенди, ёпкелерине тынгы-
лагъанды да, шахха:

– Мен сени иги этеригиме ийнанамы-
са? – деп соргъанды.

– Къолунг жетгенлей, саным, чархым
тепгенди, бауурумуну чанчханы кетгенди,
ёпкелеримде хауа жорюп башлагъан-
ды. Тюшюмде кёрген эдим сен ауруу-
уму иги этеринги, манга жарарыгыны
да билеме, – дегенди шах.

– Бюпон окъуна жолгъа чыгаргъа
керекме, – деп билдиргенди факъыра.

– Бир къауум кюннге болур чакълы аш да, суу да болсун. Тау этеклеге бѳрама дарман хансла, кырдыкла жъыргъа.

Олсагъатдан факъыраны жолгъа хазырлайдыла. Биргесине аскерчи да бередила. Факъыра былай тилейди:

– Биргеме келген адам менден абери сормасын, жыйгъан кырдыкларыма къарамасын, аланы билирге, ангъларгъа да корешмесин, – деп тилегенди.

Шах факъыра излегенни барын да буйрукъ этип айтхандан сора, ала, атлагъа минип, таугъа кетгендиле.

Тау этегинде терек тубюнде къош салгъанлай, факъыра, артмакъларын инбашына тагъып, къолуна таякъ алып, хансла, кырдыкла излей жайылгъанды. Аскерчи да, атланы кишѳнлеп, отларгъа бошлап, аш-суу къайгъыгъа киргенди.

Факъыра, къайтханлай, жыйгъан кырдыкларын къурутургъа бутакълагъа тизгенди. Къуругъанлай, аланы уууп, артмакълагъа жыйгъанды да, аскерчисине, чолпан жулдуз чыкъгъанлай, артха атланырыкъларын айтханды.

Ала, жолгъа танг бла чыгъып, ахшам аласына шахаргъа тийишгендиле. Факъыраны тюзюнлей шахха кийиргенди-

ле. Ол заманда факъыра:

– Сени бла мени кесибизни къойсунла. Багъып башлайым. Аллахны ахшылыгъындан, сени сау этип, жолума андан сора кетерме, – дегенди.

Олсагъатдан факъыра жыйгъан ханларындан дарман этгенди эм аны шахха, сагъатха къарап, алай ичире башлагъанды. Бир ауукъ заманны алай тургъандыла. Шахны халы игиге айлангъанды. Бийчеси, баш иесини халын, жарыкълыгъын кѳрюп, къууанып, кѳлю толуп, жилягъанды.

Дагъыда бир къауум заман ѳтгенди. Шахны халы тюзелгенди, анга саулукъ къайтханды, ол буйрукъла биче башлагъанды. Халкъы, юйдегиси, юйюрю къууанч этгендиле, кѳп кюнлени тойла, тѳпсеу, ашау, ичиу бардыргъандыла.

Ол кунледе факъыраны киши эсге алмагъанды. Алай боллугъун ол алгъадан да биле эди да, ѳпкелемегенди. Аллахны атын айтып, шахардан чыгъып, барлыкъ жерине жол салгъанды.

Ма аллай адамла болгъандыла эртте-эртте!

Атталаны Анатолий.

Къарындашчыгъым Алан да, мен да Жангы жылны бек сакълайбыз. Ол кѳп саугъала келтирлигине биз бек ийнанабыз! Сизге да келтирсин!

*Теммоланы Алина бла Алан,
65-чи прогимназия.*

*Улакъланы Хадис,
Шалушка эл*

ЖАНГЫ ЖЫЛДА

Сау кел, сау кел, Жангы жыл,
Акъ сакъалынгы тарап!
Турадыла сабийле
Сени аллынга къарап.

Келеди деп, Къар аппа
Артмакъларын кетюрюп,
Сууукъ аяз айлана,
Буз юсюнде секирип.

Агъашчыла байрамгъа
Назы терек бердиле.
Сабийчикле къууанып,
Къол тутушуп келдиле.

Назы терек къубулуп,
Бутакъларын къагъады.
Гитче болсун не уллу,
Хар ким саугъа алады.

Сагъат саны болгъанлай,
Аппа, минип атына,
Аны аяз къуугъанлай,
Келир назы къатына.

– Кел, Буз аппа, жууукъ бол!
Биз аллынга къарайбыз.
Узакъ болуп бери жол,
Сагъат бла санайбыз.

Санга салам сёз айтып,
Бийлик ишге салайыкъ.
Эчки жылны жырлатып,
Бир зауукълукъ алайыкъ.

Эчки жылда «Нюрюбюз»
Алма терекча чакъсын.
Аны окъуй, конюбюз
Жарыкъ, насыппы батсын.

Къартха, жашха да – саулукъ
Берсин Аллах, санамай!
Юйге берекет жаусун,
Бизни къайгъы марамай!

*Занкишиланы Милана,
65-чи прогимназия*

Мен саулай да юйюрююю, школубузну директору Богатырева Лариса Гумаровнаны, завучубуз Мурзаева Тамара Степановнаны, устазларыбыз Альбина Исуфовнаны, Любовь Мурадиновнаны, Мариям Мухутдиновнаны, Инна Александровнаны да Жангы жыл бла алгъышларгъа сюеме. Жангы жылда битеу этген ахшы муратларыгъыз толсунла! Саулукълу, насыппы болугъуз!

Венера Болукбаева, кыргыз жазуучу, 1969 жылда тууганды, назмула, хапарла да жазды. Комсомолну премиясына эм дагыда бир кыуум адабият сугалага тийшли болганды. Терт ктапны авторуду. Кыргыз республиканы жазуучуларыны миллет союзуна члениди.

КЪУРТЧУКЪ

Къайда сени къулакъларынг,
Къзюклеринг къайда сени?
Жууук келдим, туракъларым...
Сени ашынг – тузу жерни!

Сюеклеринг да жокъ, къайда,
Таууш чыгъармайса, дауур.
Аякъ алгъаныбыз санга
Сунама кърюннген ауур.

Жауун жаугъан кон тѳполюп,
Бери чыгъаса, ѳргеге.
Бараса къайры, сюркѳлип?
Жангы жерлеми кърюрге?

Бизни тураса сен эштип,
Билесе бар тасхабызны:
Биз бир бирге, ушакъ этип,
Шыбырдап айтханыбызны.

Сен, кѳп мурат этип, таннга
Алай чыгъамыса бирде?
Къарап турама да санга,
Бирге ушайбыз биз, бирге.

«АЛАМАТ!»

1-чи класда окъугъан Керим, ач да болуп, школдан юйге ашыгъып келе тургъанлай, бир абадан тишируу, аллын тыйып:

- Къалайса, жашым? – деп сорду.
- АлаMAT! – деди Керим.
- Школда уа къалай окъуйса?
- АлаMAT!
- Устазынг игимиди?
- Бек алаMATды!
- Атанг-ананг къалайдыла?
- АлаMAT!
- Алан, санга «алаMATдан» башха сѳзюму къуругъанды? Не: «АлаMAT! АлаMAT!» – деп тураса? – деди тишируу, ачуу бурунуна чаба.
- Атам-анам манга кесингден таматаны, айтханын жаратмасанг окъуна, уллу сѳлѳшип неда тапсыз жууап этип, жорегин къыйнай турма деучюдюле. Сау къалыгъыз, – деп, сабыр жууаплап, Керим юйю таба терк-терк атлады.

Мызыланы Хажи.

Теммоланы Мариям,
65-чи прогимназияны устазы

Багъалы "Нюр" журнал! Жангы, 2015 жыл бла битөү редакцияда ишлегенлени жо-регими теренинден алгъышлайма.

Жангы жылыгъыз огъурлу, мамыр, жарыкъ болсун! Тутхан ишигизде бет жарыкълы болугъуз! Миллетибизге бу жыл кеп игиликле келтирсин! Къартларыбыз саулу кълы, узакъ ёмюрлю болсунла! Сабийлерибизни колген тауушлары эшитилгенлей турсун! Хар инсанны этген ахшы муратлары толсунла!

АТА-БАБАЛАРЫБЫЗНЫ СЫНАУЛАРЫНДАН

Сабийле, сиз кеп кере да **жай чилле**, **къыш чилле** деп эшитгенсиз. Ала не заманда болгъанларын, къалай саналгъанларын а толу билемисиз? Келигиз, ол затны эсибизге бир тюшюрейик.

Алгъын заманда, рузлама-зат болмагъан кезиуледе, бурунгу таулула кюнню халына кёре, кеслери санау этгендиле. Ол санауну тюзлюго бюпон да сейрсиңдиреди.

Къышны къаты заманында бек сууукъ кюнлерине, ала уа 40 (къыркъ) боладыла, **къыш чилле** дейдиле. Жайны да бек къызыу кюнлери 40 (къыркъ) боладыла, алагъа **жай чилле** дейдиле.

Бу санау кюнню къысха, узун болгъан кюнлеринде башланады. Ол айтханым: сёз ючюн, жайда кюнле узун, къышда уа къысха болгъанларын билесиз. Бусагъатда къышды. Къыш, биз къопсакъ, алыкъа къарангы болады, ингир да терк окъуна келип къалады. Ол заманда биз, узун жай кюнлени эсибизге тюшюрюп, алагъа ашыгъабыз. 22-чи декабрьге дери кюн къысхадан-къысха болуп келеди да, сора юч кюнню ичинде (22-23-24) анга къошулуп тебирейди. Къошулгъаны уа жайда июнь айны 22-чи кюнню дери барады. Андан ары юч кюнню ичинде (22-23-24) бир кибик туруп, ызы бла кюн биягъы къысхагъа айланып тебирейди.

Чилле дегенибиз, а ол кюнледен саналып, 25 (жыйырма бла беш) кюнден киреди. Сёз ючюн, ол юч кюн дегенибизни ахыр кюннен – 24-чю декабрьден санасакъ, анга 25 кюнню къошсакъ, **къыш чилле** 18-чи январьда киреди, 40 (къыркъ) кюн иелик этип, февральны аягъында – 26-чы кюннюнде бошалады.

Жай чилле да, тюз ма алай санасакъ, июльну 19-чу кюннюнде башланып, августну 27-синде бошалады.

Таулуланы эрттегили санауларында **Балдыражюзню 9 кюнню** деп да барды. Ол а къыш жазгъа хорлата башлагъан заманды – март айда эрий-эрий тюшген мылы къар-жабалакъ – жаугъан кюнле.

Балаланы Ф. жерашдыргъанды.

Мусукаланы С.

ШУЁХЛА

Къоян бала акъ тонун бек къууанды. Да, къууанмай а, аны кийип чыкъгъанында, анга сукъланмагъан болмады сора: тюлкю кючюк да, бёрю кючюк да, суусар окъуна!

– Мени быллай тонум болса, не къадар жожек урпаяллыкъ эдим, – деди тюлкю кючюк.

– Мен а кёп, бек кёп къозу, – деди бёрю кючюк да.

Ала – бёрю кючюк бла тюлкю кючюк, къоянчыкыны шуёхларыдыла. Ойнагъан да бирге этедиле, школда да бирге

окъуйдула. Акъ тонун тешип бералмаса да, шуёхларына болушургъа суйдю къоян бала.

– Кел, – деди тюлкю кючюкге, – Барайыкъ, къайда эселе да ол сен айтхан жожекле.

Тюлкю кючюк бек къууанды. Сора анасы юйретген жол бла, эки нёгерин да алып, ючюсю да элге тебиредиле. Ары кирген жерде тюлкю кючюк, арсар бола:

– Энди сен бар, – деди къояннга. – Бизни кёрселе, ол аман итле чабарла.

– Да барайым, – деди къоян, къоркъгъанын билдирмезге кюреше.

Кертисин айтханда, ол сагъыш этгеннге кёре, ушагъан да этмей эди анга быллай ариу, къарда кёрюнмөгөн тону болуп тургъанлай, затдан къоркъургъа.

Ол кирген арбазда жартысы курка ичинде, жартысы – тышында жатып тургъан акъ-къолан кючюк юрген окъуна этмади. «Не этерик болур энди бу уа?» – дегенча, къарап турду. Къоян, аны къатына жетип тохтады да, кючюкню шош болгъанына базынып:

– Салам алейкум! – деп, биринчи

эсине келгенни айтды.

– Хаф! – деп кьойду кючюк. Сора: – Кьонакьгьаamy келесе? – деп сорду.

– Хау, – деди не айтыргьа билмеген кьоян. – Жюжеклеге.

– Жюжеклегем?! – бек сейирсинди кючюк. – Жюжеклеге кьонакь келип да ким кергенди. Мен а сени бизни кьоянланы кьарындашлары сунуп...

– Хау, алагьа да келеме, – деди төрк окьуна кьоян.

– Сора юй артына бар, – деп, жуху бла кергюзтөп кьойду кючюк.

Юй артында хобуста, быхы ашай тургьан кьоянла, келгенни керюп, кьууандыла, сыйладыла, агьачдан хапартаурух сурадыла. Ахырында уа, кьоян бала жумушун айтханда, аны балаларын жер кьазаргьа юйрете тургьан гурт тауукь бла танышдырдыла. Жюжеклерин соруп келген кьояннга жугьур гурт тауукь жарыкь болду. Аны балалары бла танышдырды:

– Тюлкюге кергюзтюрюк тойюлме ансы, санга уа кергюзтюрюкме балаларымы. Ма бучукь Сарыкачыкьды, бучугь а – Доппанбашчыкь, бу сиркиучюг а Кюнчюкдю. Атасы атагьанды алай. Бу төртюнчюк Баппаханчыгыбызды,

аны жанындагы – Чечекчик... – деп, барын да санады.

Алай кьоян бала аланы кьайсы кьайсы болгьанын эсинде кьалай тутсун, бары да бирча керюнедиле сора? Тауукь балачыкьланы, жюжекчикле деп алагьа айта кере эдим, кьоян бек жаратды. Ала тюлкюдөн нек кьоркьгьанларын билгенде уа, аны сакьлап тургьан шуехларыны юслеринден зат да сагьынмады.

Кьыш кюн бек кьысхады. Кьоян кетер кьайгыгыгьа киргенде, гурт тауукь анга саугьагьа кеп гаккыла берди. Четенчик бла бир.

Шуехла аланы ашап кьойгьан суна болурсуз да? Угьай, алай болмагьанды! Ала, агьач тауукьдан тилеп, аны гурт жатдыргьандыла. Гаккыладан бир айдан аллай балачыкьла чыкьгьандыла, кьарап, кезюнг тоймазча. Агьачда хар ким да биледи жожекле шуехланы болгьанларын, ма аны ючюн алагьа киши тиймейди! Ала туугьаннга атап, кьоянчыкьны анасы уа, шуехланы чакьырып, алагьа аллай татлы бёрек этгенди, бир кьатысына – мороженный, бир кьатысына мароко, бир кьатысына бал салып. Ма алай!

Жангы жып хош келсин! Барыбызгьа да насып келтирсин! Хар адамны этген мура-ты толсун! Миллетибиз келден-кел болсун!

Сурат да, алгыш да **Биттирланы Адельнидиле**,
65-чи прогимназия.

Гурфова Элина,
65-чи прогимназия

Жангы жылны байрамы бла!

Чыгырланы Жамиля,
65-чи прогимназия

Жангы жылыгыз оғурлу болсун! Жашауугуз кьууанчдан толсун! Кьартларыбыз көп жашасынла! Битеу иги муратла толсунла!

Абдуллаланы Марина

АЛМА БЁРЕК

Сабийле, бизни ата-бабаларыбыз алгын да байрамланы ариу кийинип, татыулу хычинле этип, бир бирлерин сыйлап, алай ётдюрюп болгандыла. Сёз ючюн, сабийле-ни кёгет хычинле бла сыйлагандыла. Хычинни ичине алма, кертме, дагыда тюрлю-тюрлю жемишле, аңдан сора да бал салгандыла. Келигиз, аладан бир тюрлюсюн – алма бёрекни этип кёрейик. Аны этер ючюн, бу затла керекдиле: *тылыгъа: будай ун – 1кг, ачытхы (дрожжи) – 40 г, сют – ¼ стак., сют баш – ¼ стак., кьайнагъан сары жау – 100 г, 4 жумуртха, шекер – 1 стакан, бал – 3-4 кьашыкь, туз; ичине: татлы алма, кьарампил, бал (шекер), лимон, дугъума 3-4 чапыракь.*

Уллу табакъгъа 2 стакан ун кьуюгъуз. Сютню жылымдыкь этип, анга ачытхы кьошуп, кьатышдырыгъыз. Сора аны унга кьошуп, кьалакь бла басыгъыз. Башын жабып, жылы жерге ачытыргъа салыгъыз. Ачытхы иги кёпгенден сора, кьалгъан унну да, тылыгъа керек башха затланы да кьошуп, тылы басыгъыз. Жауну эритигиз, аны тылыгъа кьошуп, жангьдан ийлегиз. Тылы жумушакь болургъа керекди. Энди биягъы башын жабып, бир-эки сагьатха жылы жерге салыгъыз.

Алмаланы ариу жууугъуз, ууакь туурагъыз, бал неда шекер кьошуп, 15 минутха отха салыгъыз. Лимонну да ары кьошугъуз. Хазыр болгандан сора, чай кьашыкьны буруну бла бир кьарампил ун кьошугъуз, дугъума чапыракъланы ууакь этип, кьатышдырыгъыз.

Ачыгъан тылыны экиге бёлююз. Эки кёсегин да жазгьыч бла жайыгъыз. Бир кёсегин бёрек биширлик табадан уллу болургъа керекди. Уллу кёсегин табакъга салып, аны юсюне тууралгъан алмаланы тизип, табаны тюбюне жайыгъыз. Башына экинчи тыммылны салып, тёгерегин бирге кьошугъуз. Башында тыммылны ортасында тёгерек тешикчик этигиз. Бёрекни башына оюула салыргъа да боллукьду. Энди аны бир 15 минутну жылы жерде тутуп, кёпгенден сора, духовкагъа 160-170° градус кьызыугъа салып, биширигиз. Башы кьызаргъадан сора, чыгъарып, жау сюртююз. Аш татлы болсун!

Халкъ айтыу

Бардым, бардым базлагъа,
Тайып тюшдюм тазлагъа,
Таз ичинде таракъ тагдым,
Таракъны аммагъа бердим,
Амма манга баппу берди,
Баппуну итге атдым,
Ит манга кючюк берди,
Кючюкню кюйчугъа бердим,
Кюйчу манга къамчи берди,

Къамчини жерге урдум,
Жер манга чѐмюч берди,
Чѐмючню суугъа атдым,
Суу манга кѐмюк берди,
Кѐмюкню тапкагъа салдым,
Ары жанындан бир мияу,
Бери жанындан бир мияу
Хап-хуп этдиле,
Жалалла да кетдиле.

МАРАЛХАН

(таурух)

Эртте, бусурман дин тау элlege кире
башлагъан заманлада, Заришхиде ой-
най тургъан къызланы бири – Маралхан
деген ариу къыз, жокъ болуп къалады.

Къызны аппасы Гинадурукъ:

– Къалай думп болуп къалды ариу
Маралханым? – деп, тенг къызларына
соргъанды.

– Аппа, кѐкден акъ булутчукъ учуп ке-
лип, Маралханны алып кетди, – дегенни
айтып, ышкантилы къызчыкъла жиялп
къалгъандыла.

Мусукланы бѐркатар жашлары айла-
на, излей барып, къызны бир башма-
гъын Къуру-Къолда, экинчи башмагъын
да Дых тауда тапханды. Къуру-Къол бю-
поннге дери да Маралханны обасына
саналады.

– Ма аллай къызларыбызны, жашла-
рыбызны да кѐкден келип, урлап бол-
гъандыла, – деди Мусук къызы Сууай-
дат.

Узун хапаргъа тынгылай келип, халкъ
Маралханнга жиялп айтхан сарынны
жаздым.

Маралханымы учуруп баралла,
Былай айгъа къарай, жол сапып.
Эки башмагъындан бири къалгъанды
Жаришхи ъзенинде, тас болуп.

Экинчи башмагъы Дыхда табылды,
Алтын окъа бла да сырылып.
Башмакъланы энди табып келдиле.
Кѐрюрлеми Маралханнга кийдирип?

Гинадурукъ къызы Маралхан келип,
Кеси дырын жыйып башлармы?
Былайда тепсеу салсагъ а энди,
Маралхан эсден ташлармы?

Бизни къызыбыз Кѐкте учханды,
Бийикден бизге къараргъа.
Гинадурукъ-ата барып келликти,
Аны жашауун сураргъа!

Андан сора мен Дых таугъа ърледим.
Тауну теренинден чыкъгъан къайнар
сууну да кѐрюп, сейирсиндим. «Мыдых»
деген сѐзню «мы» деген кесегин атып,
Дых тау деп, тынчыракъ айтханларын да
билдим. Минг жыл мындан бурун Мыдых
тау болгъан эсе, энди уа анга Дых тау
дейдиле.

Хапарны, жырны да мен Тотрукъланы
Зютю айтханлай жаза келип, ъмюрюн
къойчулукъ бла ътдюрюп, «Сарыбаш»
колхозну малын Тау-Артында тутуучусун
да эсиме салып, бир кюн аны сартындан
толуракъ жазаргъа къаст этип, былай-
чыкъда нохтаны салып къойдум.

Таумырзаланы Далхат.

Коммодов Геннадий

БЕК, БЕК...

Сабий назмучукълада бла жомакълада къояннга "къоркъакъ къоянчыкъ" дөргө бек ёчдюлө. Ол бош хапарды. Алай кёрюннгенликге, ала бек жигитчикледиле. Аланы жаулары – бёрюсю, тюкюсю да, айыула окъуна, къоян этчик ашаргъа бир да угъай демеучюдюлө. Алай аны бла насыплары асыры терк тутуп къалмаучуду. Нек? Тюкюдөн бла бёрюдөн къоян бек жөнгил къачып къутулады. Ала аны къуууп жеталмайдыла. Къар юсюнде ызы бла табаргъа юрөшгөндөн да хайыр болмайды: шарт кёрюп, ызы бла барсанг, ызы бираздан юзюлюп къалады, ярабий, бу кёкгеми учуп кетди дөрча. Алай ол бир жары да учмагъанды, бир-эки метрге алгъа не бир жанына сөкиргенди ансы. Алай бла, къуугъанны кесини ызындан ажашдырады.

Андан да сейири уа, бир он метр чакълы бирге артха кесини ызы бла къайтады да, биягъыча, бир жанына сөкиредиди. Сора тап аны, къалай табарыкъ эсенг да!

Ол, чиммакъ къарны юсюнде кёрюнмөй, сөкирген жеринде бугъунуп, мычыйды. Тюкю, бирси татлы къабынчыкъларын тапханча, къоянны жыйысы бла табалмайды. Нек десенг, къоянлада терлеген төре жокъду.

Жауу бла бөтдөн-бөтте тюбөп къалса

уа, къоян терк окъуна, топ атылгъанлай, бир жанына сөкиредиди. Жауу абызырай тургъунчу, къоянчыкъ узакъ къачады. Сора тапсанг, къойма!

Къоянны жауларындан бек хыйласы укуду. Ол уугъа кече, къоянла отлагъан заманда чыгъады. Көси да учхан заманында аз да къанат таууш этдирмейди. Аны себөпли къоянла аланы тырнакъларына бек тынч тошерге боладыла. Алай ол заманда да, мадар этерге жетишселе, къоянла жанларын сакъляладыла: терк окъуна сыртчыкъларына бурулуп, арт аякъларында тырнакълары бла укуну къарын тюбюн бек кючлю тырнайдыла да, андан алай бла къутуладыла.

Учу итден къутулуу а къояннга жокъду. Ит, къоянны кёргөнлөй, олсагъат тутуп къоялмайды. Къоян бек терк чапханлыкъгъа, таймай къачып турургъа къарыуу жетмөйди. Ол терк окъуна арып къалады. Учу ит а бек чыдамлыды, къарыулуду, къоянны ахырына таяндыргъынчы къууады да, ол, солууу тыйыла, жыгъылса, тиймегенлей, аны жетгенин билдире, юрюп, иеси келгинчи сакълайды.

Агъачда къоянла ачдан къыйналмайдыла. Юкюле тюбюнде жумушакъ къаудан, агъач кертмеле, алма терекледен тюбюне тюшген жемишле къышда къар тюбюнде иги сакъланадыла. Андан сора да къоянла жаш төрекчиклени къабукъларын кемирирге, жанкъозланы соханчыкъларын жерден чыгъарып ашаргъа да бек сөудиле.

Эркөк къоян агъачны дауурбасчысыды деп эшитгөнмисиз? Къуругъан тюккючню къатында арт аякъларына сөелип, ал аякълары бла уа аны пойюп башласа, даууру агъачда төгөрөкге узакъ жайылады. Артыкъсыз да тюккоч къургъакъ болса.

Ма аллай сейирлик жаныуарчыкъды бизни агъачлада жашагъан жигит къоян!

Ботталаны Р. кёчюргенди.

Къыш куркасында жукълайды
Уллу агъач ичинде.
Балны уа урлап ашайды!
Айтмазсыз да кишиге?
(Айыу)

Аны акъ жабыуу бар,
Жаугъанлай, жабып къояр
Тѣшлени да, ёрлени да,
Тауланы да, кѣргенни да...
(Къар.)

Ол юрсѣ, къонакъ келеди,
Чап да, чыкъчы аллына.
Аллай огъурсуз тѣбесин
Бирде мени къанлыма.
(Ит.)

ЭЛБЕРЛЕ

Аны суймейди киши,
Андан улуп турады.
Жыртхыч зат эсѣ кѣси,
Ол кимни терс сунады?
(Бѣрю.)

Сансыздыла ийнелери,
Болса да ол гитчечик.
Къоркъур затны кѣргенинлей,
Топ болады гиртчичик.
(Кирпи.)

Мур-мур эте айланады,
Кесин ышый Ахматха.
Житчаны суйюп ашайды,
Къарачы аман затха!
(Киштик.)

Къыш тошеди ёргѣден,
Сабийле ойнай-юле,
Жаз, кесигиз кѣргенлей,
Ол башлар эрий, ёле.
(Къар.)

Къызыл тюклю, жютюжух
Шошчукъ атлап барады,
Къуйрукъчугъу бла сыйпап,
Ызларын букъдурады.
(Тюклю.)

—Уммо, уммо...— халжардан
Аллай таууш келеди.
Анда жашагъанладан
Ол къайсы болур энди?
(Бузоу.)

Къарда аны кѣрген къыйын,
Узун эсѣ да къулагъы,
Къояр эдим юйге тыйып,
Кѣлмей турса да унары.
(Къоян.)

Оракъланы М.

КЕЛИГИЗ, БИР КЮЛЕЙИК

1-чи классха баргъан Ахматха санауну юйрете, устаз Саният Рашидовна:

- Сёз ючюн, мен санга бююн эки киштик, тамбла да эки киштик берсем, сени ненча киштигинг боллукъду? - деп сорады.
- Беш, - дейди жашчыкъ.
- Угъай, терс айтаса. Кел, алмала бла санайыкъ. Бююн мен санга, сёз ючюн, эки алма береме. Тамбла да - эки. Ала бирге ненча боладыла?
- Тёрт.
- Аперим, Ахмат! Киштиклени тюз санаялмадынг ансы... - дейди устаз. - Кел, жаныгдан санайыкъ. Бююн мен санга эки киштик береме, тамбла да эки киштик. Алай болса, ненча киштигинг болады сени?
- Беш.
- Къалай бла беш болады, Аллахны тюз къулу?! - деп, Саният Рашидовна жашчыкъгъа бармакъларында санап кёргюзтеди.
- Къалай санасагъыз да, юйде киштигим бла бирге ала беш боладыла!

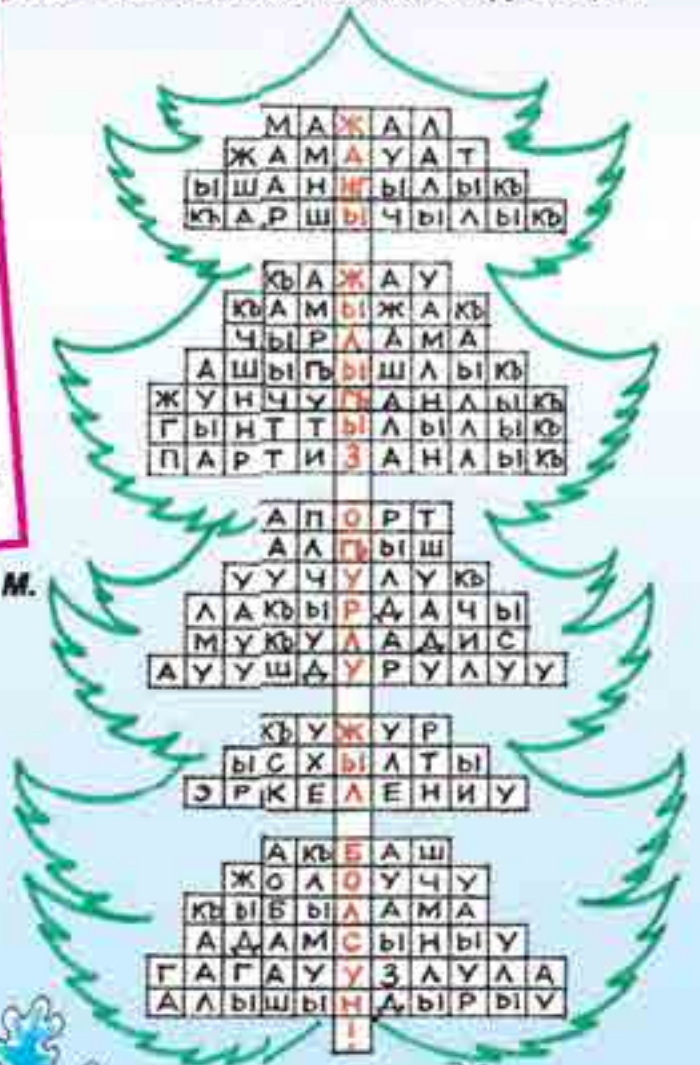
Школгъа энди жорюп башлагъан Салимагъа анасы:

- Жаратамыса школну? - деп сорады.
- Мен жаратхан жерлери да барды, жаратмагъанларым да, - дейди къызчыкъ.
- Кел, биринчи не затны жаратханынгы айт.
- Устаз жомакъ айтса, жаратама, къонгуроу къагъылса, жаратама, переманаланы жаратама...
- Жаратмагъанынг а неди?
- Кёп жаздырадыла.
- Аллай бир не зат жазасыз?
- Къайдан билейим, алыкъа окъуй юйренмегенме сора.

Таппасханланы М.

«Нюр» журналны муну аллында номеринде басмаланган сёзберни жууаглары:

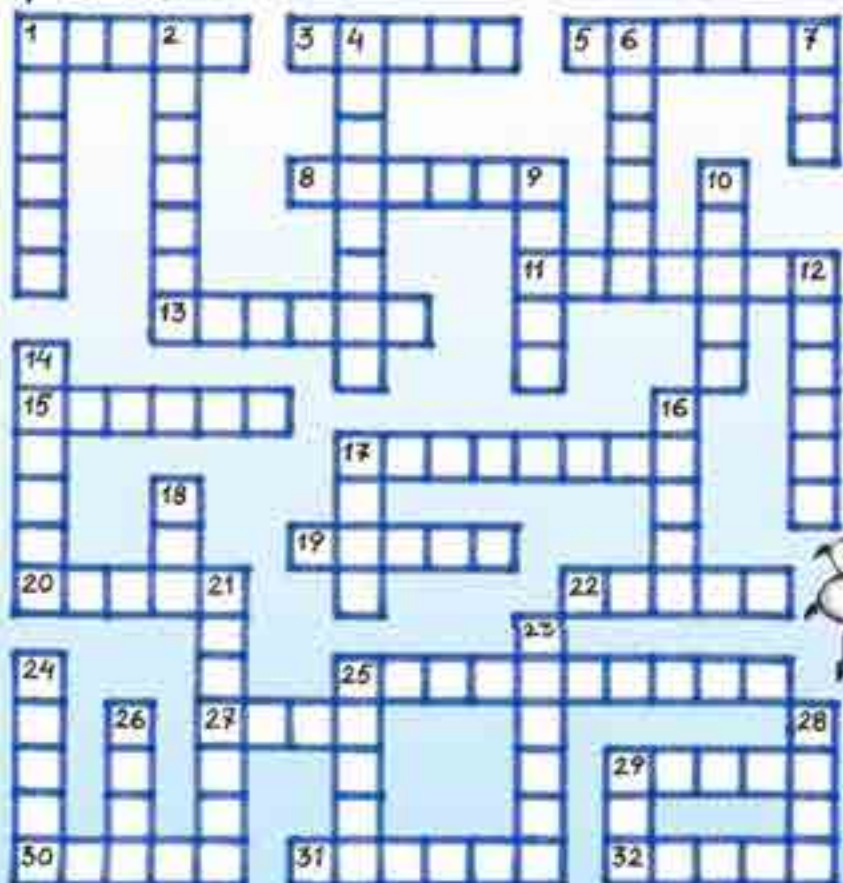

СЁЗБЕР

Солдан оянга: 1.Жазда алгъа бу терек чагъады. 3.Гюл. 5.Быллай кюн да барды, гюл да барды. 8.Иги адамгъа аллайды дейдиле. 11.Аны юйренип аласа. 13.Къазахстанны ара шахары. 15.Махтау сёз. 17.Адамла бетлерин букъдургъан байрам. 19.Шинжили юлкю, аны кёгетлеринден чай этедиле. 20.Кампет-..... 22.Берселе, ким да сюеди. 25. Назы терекде илляула аллайла бопадаyla. 27.Таш буруу. 29.Жангы жылны алпында бир-бирле ары жюрюйдюле дейдиле. 30.Жашырын зат. 31.Ол школгъа кюн сайын жюрюйдю. 32.Кёп деген, Аллах адамгъа берген деген магъаналада жюрюген сёз.

Ёргеден энишге: 1.Къууанч. 2.Ойнап айтылгъан сёз. 4. кёлю жарыкъ. 6.Бек иги. 7. 1-чи ... байрамы. 9.Байрам полню башха аты. 10.Аны сюйген адамларынга айтдыраса. 12.Жюрекни къууандыргъан хал. 14.Ол бизде алгъын къызыл болуучу эди. 16.Аны бла ойнагъан этедиле. 17. Окъугъанны - жарыкъ. 18.Жылтырауукъ халы. 21.Чай ичген жер. 23.Киштик. 24.Шакъы бетли полчюк. 25.Танг атханлай, ол юйлерибизге киреди. 26.Жол иги кёрюнмеген чакъ. 28.Жюз жыл. 9.Бир зат ючюн аны тёлейдиле.

Таппасханланы М. жарашдыргъанды.

ТАНЫШАЙЫКЪ:

Мен Чеченланы Салимама.

Ежемесячный литературно-художественный журнал для детей «НЮР» («Свет») № 1 – 2015 г.

Выходит с января 1982 года

На балкарском языке

Учредители: Госком КБР по печати и массовым коммуникациям – издатель, Общественная организация «Союз писателей КБР».

Главный редактор С.МУСУКАЕВА

Редакция: Л. ЖАБЕЛОВА
Л. ДЖАНГУРАЗОВА
Р. БОТТАЕВА
М. ТАБАКСОВ
Р. ШАВАЕВА

Художественный редактор Л. ПАРОВЕВА

Рис. Л. Паровой

Свидетельство о регистрации ПИ № ТУ07 - 00102 от 24.12.2014г. Управление Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникации по КБР

Подписано в печать

29.12.2014 г.

Выход в свет

30.01.2015 г.

Формат 60 x 90 1/8

Бумага мелованная

Гарнитура литературная

журнальная рубриная

Печать офсетная

Усл. кр.-отг. 8

Усл. печ. л. 2.

Уч.-изд. л. 2,7

Тираж 1500 экз.

Заказ 4

Индекс 73908

В розницу – цена свободная

Адрес редакции: 360000 г.Нальчик, ул. Гогова, 6. Тел.: 42-37-27; 42-14-19.

Адрес издателя: 360000 г.Нальчик, пр. Ленина, 5.

Отпечатано ООО «Тетраграф» г.Нальчик, ул. Ленина, 33

